

**ВІДГУК
офіційного опонента**

**доктора економічних наук, професора Слободяник Юлії Борисівни
на дисертаційну роботу *Виговської Олени Анатоліївни*
на тему «Фінансове забезпечення розвитку підприємств громадського
транспорту на регіональному рівні»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування
07 Управління та адміністрування**

Актуальність теми дослідження

Вітчизняні підприємства громадського транспорту перебувають у глибокій кризі, яка проявляється у швидкому старінні рухомого складу, недостатності фінансових ресурсів, застосуванні неефективних форм і методів господарювання, що спричиняє неспроможність підтримувати стабільну роботу та значне погіршення якості обслуговування населення. Утім комунальні транспортні підприємства продовжують функціонувати навіть в умовах тривалого отримання збитків, оскільки їх створення обумовлене необхідністю задоволення потреб територіальної громади у транспортних послугах. Водночас підприємства громадського транспорту, виконуючи соціальну функцію, не є неприбутковими, тому їх функціонування та розвиток мають забезпечуватися ринковими механізмами.

Останніми роками вітчизняні дослідники приділяють значну увагу аналізу методик оцінки пасажиропотоків, маркетинговим дослідженням громадського транспорту, оцінці ефективності окремих його видів, запровадженню автоматизованих систем оплати проїзду, розробці механізмів оновлення рухомого складу транспортних підприємств, енергоефективності та екологічності різних видів транспорту тощо. Водночас найбільш актуальними продовжують залишатися питання розробки ефективних механізмів

фінансування підприємств громадського транспорту, особливо на регіональному рівні.

Враховуючи зазначене, дисертаційна робота Виговської О. А., у якій вирішується наукове завдання, що полягає в поглибленні теоретичних засад, розширенні методичного інструментарію та формуванні організаційних положень щодо фінансового забезпечення розвитку підприємств громадського транспорту, є безумовно актуальною та своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Актуальність дисертаційної роботи підтверджується її виконанням відповідно до плану науково-дослідних робіт факультету бізнесу та сфери обслуговування Державного університету «Житомирська політехніка», де в межах теми «Комплексне обстеження пасажиропотоків на маршрутах пасажирського транспорту загального користування в місті Житомирі» (номер державної реєстрації 00118U006160) авторкою ідентифіковано та досліджено потенційні ризики збиткової діяльності підприємств громадського транспорту, джерелом яких є неефективність фінансового забезпечення, а також розроблено науково-методичний підхід до оцінювання ефективності фінансового забезпечення розвитку підприємств громадського транспорту.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Дисертаційна робота є цілісною, логічно побудованою, завершеною науковою працею. Достовірність та обґрунтованість наукових результатів забезпечена широкою інформаційною базою дослідження, яка включає монографії, наукові статті, нормативно-правові акти у сфері фінансового забезпечення, державного та місцевого регулювання галузі транспорту, дані Державної служби статистики України, Міністерства інфраструктури України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, матеріали Рахункової палати, Державної аудиторської служби України та фінансову звітність підприємств громадського транспорту.

Здобувачкою проведено критичний аналіз та узагальнення сучасних наукових підходів, кращої зарубіжної практики до вирішення проблем фінансового забезпечення розвитку підприємств громадського транспорту, які забезпечили достатній рівень обґрунтованості та достовірності наукових результатів, висновків і рекомендацій.

У роботі використано системний та діалектичний підходи, а також різноманітні методи наукових досліджень, а саме: аналіз, синтез, абстракцію, узагальнення, індукцію, дедукцію, порівняння, спостереження, групування, таксонометричний метод, а також метод структурного моделювання тощо.

Отримані наукові результати підтверджені їх апробацією на 11 міжнародних і всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, а також їх практичним впровадженням у діяльність комунального підприємства громадського транспорту.

Вивчення змісту дисертації підтверджує, що авторкою поглиблено теоретичні засади, розширено методичний інструментарій та сформовано організаційні положення щодо фінансового забезпечення розвитку підприємств громадського транспорту. У ході дослідження отримано наукові результати, які становлять новизну дисертаційної роботи.

1. Здобувачкою розвинуто теоретико-методичні основи фінансового забезпечення розвитку підприємств громадського транспорту на регіональному рівні, зокрема:

– запропоновано структуру дескриптивної моделі транспортної регіональної системи, представленою суб'єктною та об'єктною складовими, що дозволило виділити передумови її розвитку та визначити необхідність підвищення ефективності її фінансового забезпечення (стор. 32-34, рис. 1.1);

– на підставі аналізу кращого досвіду ідентифіковано превалюючі моделі фінансового забезпечення громадського транспорту (ліберальну, патерналістську та комбіновану), які можуть стати основою структуризації відповідного механізму (стор. 51-54, табл. 1.6);

- сформовано структуру механізму фінансового забезпечення підприємств громадського транспорту з обґрунтуванням його елементного складу (стор. 64-65, рис. 1.5);

- обґрунтовано використання науково-методичного підходу до оцінювання фінансового забезпечення підприємств громадського транспорту на підставі використання таксонометричного методу на базі аналізу показників рентабельності активів, чистої маржі, коефіцієнта заборгованості підприємства, робочого капіталу, коефіцієнта покриття, зростання продажів та рівня зростання прибутків (стор. 79-87, табл. 2.4, рис. 2.4, Додатки З, К, Л);

2. Суттєвим науковим здобутком можна вважати запропоновані авторкою організаційні засади емісії та обігу облігацій місцевих позик (ОМП) для розвитку транспортної інфраструктури регіону, що містять визначені етапи та реалізуються за допомогою фінансового механізму через взаємодію органів місцевого самоврядування, інвестора, професійного посередника та при наявності діючих елементів ринкових інститутів (п. 3.2, стор. 163-174, рис. 3.3).

3. Авторкою запропоноване вирішення проблем неефективності впровадження джерел фінансування міжнародних фінансових організацій (на прикладі Європейського інвестиційного банку), як-от:

- сформовано пріоритетні завдання України у співпраці з Європейським банком реконструкцій та розвитку та Європейським інвестиційним банком (стор. 135-136);

- ідентифіковано проблеми неефективності впровадження джерел фінансування міжнародних фінансових організацій (стор. 136-139, табл. 2.26);

- розроблено організаційно-фінансовий механізм надання міжнародного фінансового забезпечення для міського громадського транспорту з боку міжнародних фінансових організацій, що став основою для ідентифікації проблем неефективності залучення грантових коштів, визначення напрямів їх вирішення та формування пропозицій щодо заходів активізації контрольної діяльності з боку спостерігачів Європейського інвестиційного банку і громадськості (стор. 139-141, рис. 2.12).

4. Заслужують на увагу удосконалені здобувачкою підходи до оцінки переваг та ризиків впровадження державно-приватного партнерства як передумови розвитку громадського транспорту з позиції різних суб'єктів (п.п. 3.1, стор. 146-159, табл. 3.6), а також запропонована модель системи контролю за використанням фінансових ресурсів підприємств громадського транспорту на основі взаємодії та взаємовпливу суб'єктів державного, муніципального (регіонального) та внутрішнього контролю, доповнена суб'єктами громадського контролю (стор. 193-196, рис. 3.7).

Таким чином, проведений аналіз дає підстави для висновку про обґрунтованість і достовірність отриманих здобувачкою результатів дослідження та висловлених нею висновків і рекомендацій.

Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Наукові положення, рекомендації та висновки, викладені у дисертації, мають теоретичну цінність і практичне значення для поглиблення теоретико-методичних засад та удосконалення організаційних положень щодо фінансового забезпечення розвитку підприємств громадського транспорту на регіональному рівні.

Позитивно слід оцінити те, що основні теоретичні та прикладні розробки авторки доведені до рівня практичних рекомендацій, які отримали впровадження в діяльність КП «Житомирське трамвайно-тролейбусне управління» Житомирської міської ради (довідка № 94/23 від 30 серпня 2021 року).

Окремі результати застосовуються в освітньому процесі Державного університету «Житомирська політехніка» при викладанні навчальних дисциплін «Місцеві фінанси» та «Фінанси» під час підготовки фахівців за освітніми рівнями «Бакалавр» за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування» (довідка № 44-19.06/328 від 02 лютого 2021 року).

Ступінь повноти викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Наукові положення, висновки і рекомендації, представлені у дисертації, достатньо повно висвітлені в опублікованих наукових працях здобувачки.

Загальна кількість публікацій становить 19 праць обсягом 6,42 друк. арк. (з них авторці належить 6,17 друк. арк.), з яких: 1 стаття у періодичному науковому виданні інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва і розвитку та Європейського Союзу, 6 статей у наукових виданнях України, що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах даних, одна – в іншому виданні 11 публікацій апробаційного характеру в інших наукових виданнях.

Академічні доброчесність

Порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації) у дисертації та наукових працях, у яких висвітлені основні наукові результати дослідження Виговської О. А., не виявлено. У дисертаційній роботі є посилання на відповідні джерела інформації, цитати оформлені відповідно до вимог.

Дискусійні положення та зауваження

У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення одержаних у дисертації Виговської О. А. результатів, зупинимось на окремих положеннях, що, на наш погляд, є дискусійними:

1. На стор. 36 дисертаційної роботи, систематизуючи та доповнюючи класифікацію пасажирського громадського транспорту за видами транспортних засобів, авторка зазначає, що в роботі досліджено підприємства громадського транспорту, які відповідають таким класифікаційним ознакам: 1) за способом пересування – дорожній, рейковий; 2) за рівнем контролю – місцевий; 3) за формою власності – комунальний; 4) за розміщенням – наземний; 5) за локацією – міський. На наш погляд, потребує обґрунтування перехід до подальшого аналізу підприємств громадського транспорту лише за вказаними ознаками.

2. Вважаємо дискусійним висновок авторки, представлений на стор. 143 роботи: «5. Визначено, що оптимальним методом нарахування амортизації є прискорений, тому що для підприємств громадського транспорту відтворення основних засобів має більш швидкий характер, а податковий прес для суб'єктів господарювання знижується...». У роботі не розглянутий вплив

застосування прискореного методу амортизації на фінансовий результат підприємства. Оскільки амортизаційні відрахування є складовою собівартості транспортних послуг, їх збільшення призводить до загального збільшення витрат. Наслідком є необхідність або підвищувати ціну послуги, яка і так є доволі високою в умовах неплатоспроможного попиту населення, або дотувати з бюджету збитки транспортних підприємств.

3. Серед основних очікуваних результатів формування ефективної амортизаційної політики на підприємстві авторка виділяє «...можливість формування внутрішнього фінансового джерела відтворення основних засобів транспортного підприємства» (стор. 121). На наш погляд, у роботі доцільно було б розкрити підходи до акумулювання відповідних ресурсів на підприємстві, враховуючи їх важливість для підвищення ефективності амортизаційної політики підприємства.

4. Дискусійним є твердження авторки щодо визначення об'єкта, мети та функції внутрішнього аудиту (стор. 188, табл. 3.12), що за стандартами (як у приватній сфері, так і у державній сфері) не обмежуються фінансовою звітністю, а спрямовані на оцінку та сприяння удосконаленню процесів корпоративного управління, управління ризиками та контролю в організації тощо.

5. На наш погляд, потребує уточнення візуалізована інформація щодо видів транспортних засобів за різними ознаками, відображена у складі дескриптивної моделі транспортної регіональної системи та передумов її розвитку (стор. 33, рис. 1.1). Вважаємо, що потребують додаткового роз'яснення у тексті роботи виділені авторкою договірна основа, підконтрольність та податкова основа, які без наданих уточнень не є достатньо зрозумілими в контексті видів транспортних засобів.

Разом з тим зазначені недоліки у цілому не знижують науково-теоретичну та практичну значущість результатів дослідження, не впливають на загальну позитивну оцінку роботи і можуть бути предметом дискусії під час захисту.

Загальний висновок

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи і наукових публікацій здобувачки дає підстави для висновку, що дисертація Виговської О. А. на тему «Фінансове забезпечення розвитку підприємств громадського транспорту на регіональному рівні» є завершеною, логічно побудованою, самостійною науковою працею. Наукові результати, висновки і рекомендації мають наукову новизну, теоретичне і практичне значення для розвитку теорії і практики фінансового забезпечення підприємств, що надають послуги у сфері громадського транспорту.

У цілому дисертаційна робота Виговської О. А. з точки зору її змісту, наукової обґрунтованості положень і рекомендацій, сукупності досліджених питань, наукового рівня, теоретичного і практичного значення задовольняє вимогам, що визначені в пунктах 9, 10, 11, 12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 06 березня 2019 року (зі змінами), а її автор – Виговська Олена Анатоліївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань «Управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри аудиту
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Ю. Б. Слободяник

